

Tehnička informacija: Zaštita djece za vrijeme pandemije koronavirusa (v.1)¹

Uvod

Zarazne bolesti kao što je virus COVID-19 mogu poremetiti okruženje u kojem djeca rastu i razvijaju se. Remećenje u odnosu sa porodicom, prijateljima, svakodnevnim aktivnostima i široj zajednici može imati negativne posljedice na dobrobit, razvoj i zaštitu djece. Pored toga, mjere koje se primjenjuju kako bi se spriječilo i suzbilo širenje virusa COVID-19 mogu djecu izložiti rizicima u pogledu njihove zaštite. Karantin i mjere izolacije u kućama, objektima i određenim zonama mogu imati negativan utjecaj na djecu i njihove porodice.²

---

¹ Preporučeni način citiranja: Alijansa za zaštitu djece u humanitarnim aktivnostima, Tehnička informacija: Zaštita djece za vrijeme pandemije koronavirusa, verzija 1, mart 2019 (The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, Technical Note: Protection of Children during the Coronavirus Pandemic, Version 1, March 2019)

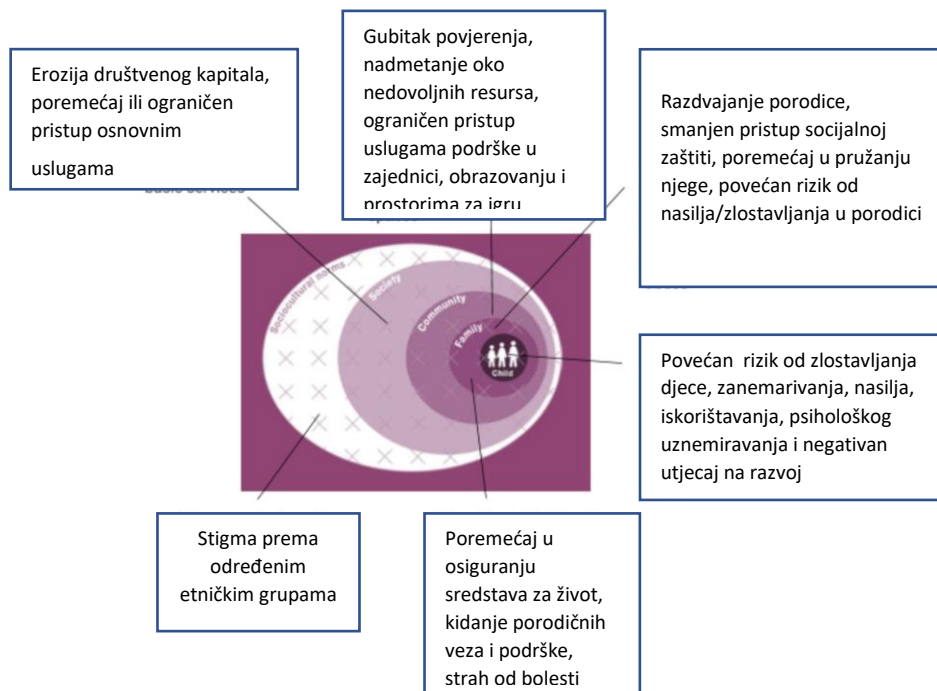
² Više informacija o karantinu možete naći na stranama 14. i 15. Smjernica: Zaštita djece za vrijeme epidemija zaraznih bolesti (Guidance Note: Protection of Children during Infectious Disease Outbreaks)

Cilj ovog dokumenta je da pruži podršku stručnjacima koji rade na polju zaštite djece kako bi na bolji način odgovorili na rizike za zaštitu djece za vrijeme pandemije virusa COVID-19. U prvom dijelu govori se o tome kakav rizik virus COVID-19 može predstavljati za djecu u smislu njihove zaštite. U drugom dijelu izložene su programske opcije u skladu s Minimalnim standardima za zaštitu djece u humanitarnim akcijama iz 2019. godine (CPMS) i Smjernicama: Zaštita djece za vrijeme epidemija zaraznih bolesti.

1. Zaštita djece u kontekstu koronavirusa

Virus COVID-19 može brzo promijeniti okolnosti u kojima djeca žive. Karantinske mjere, kao što je zatvaranje škola i ograničavanje kretanja, remete ustaljeni život djece i društvenu podršku, a istovremeno izlažu dodatnom stresu roditelje i osobe koje se brinu o djeci koje moraju pronaći druge mogućnosti za brigu o djeci ili se odreći odlaska na posao. Stigma i diskriminacija vezana za virus COVID-19 može djecu učiniti podložnijima nasilju i psihosocijalnom uznemiravanju. Mjere na suzbijanju bolesti koje ne uvažavaju rodno specifične potrebe i osjetljivost žena i djevojčica također mogu povećati rizike za njihovu zaštitu i dovesti do negativnih odbrambenih mehanizama. Posebno su izložena riziku djeca i porodice koje su zbog društveno-ekonomske isključenosti već ugrožene ili one koje žive u prenapućenim sredinama.

1.1. Društvene i ekološke posljedice virusa COVID-19

1.2. Rizici za dječiju zaštitu

Neki od rizika za dječiju zaštitu navedenih u daljem tekstu su uočeni tokom aktuelne pandemije virusa COVID-19, a neki predstavljaju potencijalne rizike koji su zapaženi tokom ranijih epidemija zaraznih bolesti.

Rizici koje predstavlja virus COVID-19 i odgovarajuće mjere za suzbijanje	Uzroci rizika
Rizik za dječiju zaštitu: Fizičko i emocionalno zlostavljanje	
<ul style="list-style-type: none"> ● Smanjen nadzor i zanemarivanje djece ● Porast zlostavljanja djece i nasilja u porodici te međusobnog nasilja ● Trovanje i druge opasnosti i rizici od povreda djece ● Pritisak na dijete ili nepostojanje pristupa službama za dječiju zaštitu 	<ul style="list-style-type: none"> ● Zatvaranje objekata za brigu o djeci i škola, zahtjevi za kontinuirani rad osoba koje se brinu o djeci, bolest, karantin/izolacija tih osoba ● Pojačana psihosocijalna uznemirenost među osobama koje se brinu o djeci i članovima zajednice ● Dostupnost i zloupotreba toksičnih sredstava za dezinfekciju i alkohola ● Sve više prepreka za prijavljivanje incidenata
Rizik za dječiju zaštitu: Rodno zasnovano nasilje	
<ul style="list-style-type: none"> ● Povećan rizik od seksualnog iskorištavanja djece, uključujući seks u zamjenu za pomoć, seksualno iskorištavanje djece u komercijalne svrhe i prinudni rani brak ● Pritisak na ili nepostojanje pristupa službama za dječiju zaštitu/uslugama u slučaju rodno zasnovanog nasilja 	<ul style="list-style-type: none"> ● Smanjena porodična zaštita djece ● Smanjeni prihodi u domaćinstvu i/ili oslanjanje na osobe izvana prilikom transporta i pružanja usluga zajednici ● Zaduženja djevojčica u domaćinstvu nametnuta rodnim ulogama, kao što je briga o članovima porodice i obavljanje kućnih poslova ● Sve više prepreka za prijavljivanje incidenata i traženje ljekarske ili druge pomoći
Rizik za dječiju zaštitu: Mentalno zdravlje i psihosocijalna uznemirenost	
<ul style="list-style-type: none"> ● Uznemirenost djece zbog smrti, bolesti ili odvajanja od najmilijih ili straha od bolesti ● Pogoršanje već postojećih problema s mentalnim zdravljem ● Pritisak na ili nepostojanje pristupa službama za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (MHPSS) 	<ul style="list-style-type: none"> ● Povećan nivo stresa usljed izolacije u odjelima za liječenje ili u kućnom karantinu ● Djeci i roditeljima/osobama koje se brinu o djeci koje već imaju probleme s mentalnim zdravljem možda nije dostupna uobičajena podrška ili liječenje ● Karantinske mjere mogu dovesti do straha i panike u zajednici, posebno kod djece, ako ne shvataju šta se događa

Rizici koje predstavlja virus COVID-19 i odgovarajuće mjere za suzbijanje	Uzorci rizika
Rizik za dječiju zaštitu: Rad djece	
<ul style="list-style-type: none"> • Povećano angažiranje djece na opasnim poslovima i radno iskorištavanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Gubitak ili smanjenje prihoda u domaćinstvu • Prilika ili očekivanje da dijete radi zbog zatvaranja škola
Rizik za dječiju zaštitu: Djeca bez pratnje i djeca odvojena od roditelja	
<ul style="list-style-type: none"> • Odvajanje • Dijete koje ostaje bez pratnje ili dijete koje postaje glava porodice • Smještaj u ustanove 	<ul style="list-style-type: none"> • Gubitak roditelja/osobe koja se brine o djetetu zbog bolesti • Izolacija/karantin osobe koja se brine o djetetu/djeci i njeno odvajanje od djeteta/djece • Djeca koju roditelji šalju u druge porodice u područjima koja nisu pogođena epidemijom
Rizik za dječiju zaštitu: Društvena isključenost	
<ul style="list-style-type: none"> • Društvena stigmatizacija zaraženih osoba ili osoba/grupa za koje s sumnja sa su zaražene • Povećan rizik/ograničena podrška za djecu koja žive/rade na ulici i drugu djecu koja su već pod rizikom • Povećan rizik/ograničena podrška za djecu koja su u sukobu sa zakonom, uključujući i djecu lišenu slobode 	<ul style="list-style-type: none"> • Društvena i rasna diskriminacija pojedinaca/grupa za koje se sumnja da su zaražene • Nesrazmjerni utjecaj na marginalizirane i grupe u nepovoljnom položaju • Obustava/nedostupnost osnovnih usluga za ugroženu djecu i/ili porodice • Poremećaji u postupku prijave rođenja zbog karantina

2. Odgovor s ciljem zaštite djeteta

U odgovoru na virus COVID-19, ključni prioriteti su zagovaranje kod vlasti, saradnja s drugim sektorima i posebni programi za zaštitu djece.

2.1. Saradnja s drugim sektorima i s vlastima

Kao što je istaknuto u Minimalnim standardima za zaštitu djece u humanitarnim akcijama (CPMS), „prevencija i odgovor na epidemije zaraznih bolesti zahtijevaju blisku koordinaciju i saradnju između više sektora.” Višesektorski odgovor (a) osigurava da se potrebama djece i osoba koje se o njima brinu pristupi na sveobuhvatan način i (b) vodi ka boljim ishodima za djecu. Akteri koji se bave dječijom zaštitom treba da razmotre i saradnju s vjerskim i tradicionalnim vođama.

Višesektorske intervencije treba da daju prednost:

- Standardnim procedurama za dokumentiranje i upućivanje predmeta koji se tiču djece, a za koje su potrebne dalje aktivnosti;

- Jasnim protokolima za sprječavanje/smanjivanje slučajeva razdvajanja porodica i drugih rizika za zaštitu djece;
- Smanjenju stigme i društvene isključenosti koje mogu biti rezultat bolesti, i
- Jasnim, koordiniranim, djeci prilagođenim porukama u zajednici o specifičnim rizicima i ugroženosti djece vezanim za epidemiju.

U radu s vlastima, akteri koji se bave dječijom zaštitom treba da zagovaraju primjenu mjera vezanih za virus COVID-19 koje će biti u skladu s međunarodnim standardima, savjetima SZO, te zasnovane na poštivanju ljudskih prava, srazmjerne i bez diskriminacije.

Slijede prioritetne aktivnosti u saradnji s više sektora i vlastima s ciljem odgovora na način koji će voditi računa o dječijoj zaštiti.

Zdravlje (CPMS Standard 24)

- Zagovaranje besplatnog pristupa zdravstvenoj zaštiti (ako nije univerzalan) za ugroženu djecu i njihove porodice.
- Saradnja s ciljem uključivanja pitanja dječije zaštite u alate za procjenu i praćenje zdravstvenog sektora.
- Izrada zajedničkih standardnih procedura za dokumentiranje i upućivanje predmeta koji se tiču djece između aktera koji se bave dječijom zaštitom i zdravstvenih službi kako bi se osiguralo da djeca u slučaju odvajanja dobiju **sigurnu, odgovarajuću brigu u porodici**.
- Zagovaranje jasnih i djeci prilagođenih postupaka prijema i otpuštanja s ciljem promoviranja jedinstva porodice i smanjenja rizika od odvajanja.
- Omogućavanje sigurne i redovne komunikacije između djece i roditelja/osoba koje se o njima brinu u slučaju privremene razdvojenosti.
- Saradnja kako bi se osigurala djeci prilagođene zdravstvene ustanove/pristup zdravstvenoj zaštiti, uključujući smjernice za zdravstvene radnike o komuniciranju na djeci prilagođen način i posebne mjere podrške psihosocijalnoj dobrobiti djece dok su na liječenju ili u karantinu.
- Podrška obuci za zdravstvene radnike o zaštiti djece (posebno u slučaju kad su djeca odvojena od roditelja ili osoba koje se o njima brinu).
- Uspostavljanje sigurnih, djeci prilagođenih mehanizama za podnošenje pritužbi i primanje povratnih informacija u zdravstvenim ustanovama.
- Jačanje kapaciteta u području kliničkog zbrinjavanja u slučajevima silovanja (CMR) i osiguravanje minimalnih količina CMR sredstava u ključnim ustanovama kako bi se pružio odgovarajući odgovor u slučajevima seksualnog nasilja.
- Saradnja u području brige o mentalnom zdravlju i psihosocijalnoj podršci (MHPSS) i slanje poruka djeci i osobama koje se o njima brinu koje su zaražene virusom COVID-19.
- Uključivanje mjera za zaštitu djece za vrijeme epidemije virusa COVID-19 u planove za vanredne situacije.
- Osiguranje izrade i prikazivanja informativnih, edukativnih i komunikacijskih materijala, uključujući i informacije o dostupnim uslugama, u djeci prilagođenom obliku i s ograničenim tekstualnim dijelom.

Voda, sanitarni i higijenski uvjeti (WASH) (CPMS Standard 26)

- Saradnja kako bi se osigurala djeci prilagođena mjesta za pranje ruku u zdravstvenim ustanovama, školama, centrima za brigu o djeci i na drugim lokacijama na koje mogu dolaziti djeca.

- Saradnja kako bi se provele sigurne, djeci prilagođene aktivnosti na promoviranju higijene prije i u toku epidemija, uključujući izradu postera i infografika namijenjenih djeci, roditeljima/osobama koje se brinu o djeci i nastavnicima.
- Saradnja na kontroli sigurnosti s ciljem procjene i zadovoljenja svih potreba za sigurnošću u WASH prostorima.

Prehrana (CPMS Standard 25)

- Osiguranje adekvatne prehrabene podrške za djecu i porodice u karantinu, samoizolaciji ili zdravstvenim ustanovama.
- Saradnja na kontroli sigurnosti s ciljem procjene i zadovoljenja svih potreba za sigurnošću u centrima za prehranu.

Obrazovanje (CPMS Standard 23; INEE Lista resursnih materijala)

- Ublažavanje posljedica prekida rada škola primjenom djeci prilagođenih metoda učenja na daljinu, kao što su nastava na TV-u, radiju ili preko interneta.
- Zagovaranje kod vlasti i privatnih poslodavaca fleksibilnih radnih aranžmana za roditelje i osobe koje se brinu o djeci koje možda više nemaju pristup objektima za brigu o djeci kako bi im se omogućilo da se i dalje brinu o djeci i njihovom odgoju i obrazovanju.
- Saradnja sa školama kako bi se osiguralo da poruke o zaštiti i sigurnosti koje se šalju roditeljima i djeci budu takve da suzbijaju paniku i uznemirenost, ohrabruju i potiču na poštivanje poruka vezanih za zdravlje.
- Obuka nastavnika i drugog osoblja u školama o znakovima uznemirenosti kako bi im se omogućilo da prepoznaju i dalje upute djecu koja možda imaju posebne potrebe za dječijom zaštitom.
- Osiguranje da nastavnici i volonteri posjeduju potrebno znanje i vještine vezane za ublažavanje rizika od rodno zasnovanog nasilja, sprječavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, zaštitu djece i sigurne referalne prakse.
- Podrška u izradi i uvođenju djeci prilagođenih mehanizama za podnošenje pritužbi i primanje povratnih informacija u školama i drugim obrazovnim ustanovama.
- Izrada, distribucija ili izlaganje poruka u školama o dječijoj zaštiti i dostupnim uslugama, uključujući rad na predmetima te pronalaženje i spajanje porodica.
- Rad s akterima u obrazovanju na ublažavanju stigme i društvene isključenosti u školama.

2.2. Posebni programi dječije zaštite

Koje aktivnosti bi trebalo da budu komplementarne postojećim aktivnostima navedenim u Minimalnim standardima za zaštitu djece u humanitarnim akcijama i u Smjernicama: Zaštita djece za vrijeme epidemija zaraznih bolesti kako bi se zaštitila djeca tokom pandemije virusa COVID-19? Pored ublažavanja rizika, moramo i dalje razvijati snagu i pozitivne odbrambene mehanizme zajednica, porodica, osoba koje se brinu o djeci i djece.

Prioritetne aktivnosti na zaštiti djece	
Aktivnosti na polju pripremljenosti	Aktivnosti na polju odgovora
Strategija dječije zaštite: Pojedinačne i grupne aktivnosti za dobrobit djeteta (CPMS Standardi 10 i 15)	
• Određivanje, uz konsultacije s drugima, alternativnih aktivnosti u području mentalnog	• Obuka osoblja iz zdravstvenog, obrazovnog, sektora za brigu o djeci te mentalno zdravlje i

<p>zdravlja i psihosocijalne podrške (MHPSS) te obrazovanja za djecu</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Savjetovanje s djecom i adolescentima, uključujući i djevojčice, prilikom osmišljavanja intervencija 	<p>psihosocijalnu podršku (MHPSS) o rizicima za dječiju zaštitu vezanim za virus COVID-19</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Utvrđivanje strategija za pružanje psihosocijalne podrške djeci, a posebno djeci u karantinu ● Provođenje dobno i rodno usklađene kampanje širenja svijesti na daljinu ● Prilagođavanje postojećih referalnih mehanizama
<p>Strategija dječije zaštite: Jačanje porodičnog i okruženja u kojem se odvija briga o djeci (CPMS Standard 16)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● Rad s djecom, osobama koje se brinu o djeci i ostalim akterima na razumijevanju kulturoloških uvjerenja i praksi koje bi mogle zaštititi ili ugroziti djecu za vrijeme epidemije ● Prepoznavanje prilika za širenje svijesti kako bi se naglasila važnost uzajamnog razumijevanja u odnosima između roditelja i djece ● Izrada međuagencijskog plana, u saradnji s nadležnim vlastima, za jačanje brige o ugroženoj djeci 	<ul style="list-style-type: none"> ● Pružanje ciljane podrške privremenim centrima za brigu o djeci i roditeljima, uključujući i domaćinstva u kojima je dijete glava porodice i hraniteljske porodice, s ciljem emotivne podrške djeci i poticanja djece na odgovarajuću brigu o sebi ● Pružanje finansijske i materijalne pomoći (u novcu ili u nenovčanom obliku) porodicama čiji su prihodi ugroženi ● Poticanje i stvaranje sigurnih mogućnosti za redovne kontakte između djece i članova njihovih porodica koji su fizički razdvojeni ● Rad s drugim sektorskim akterima, uključujući vlasti, na uvođenju mjera za sprječavanje odvajanja djece od porodice
<p>Strategija dječije zaštite: Pristupi na nivou zajednice (CPMS Standard 17)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● Utvrđivanje uloge koju mogu imati zajednice u širenju svijesti i zaštiti djece i porodica ● Rad sa zajednicama na utvrđivanju strategija za sprječavanje i zaštitu ugroženih grupa (npr. izbjeglica, djece u alternativnim oblicima brige, osoba pod rizikom od stigmatizacije i društvene isključenosti) 	<ul style="list-style-type: none"> ● Rad s pripadnicima zajednice na kreiranju dječije prilagođenih poruka o virusu COVID-19, s njim povezanim rizicima i referalnim mehanizmima ● Utvrđivanje fleksibilnih strategija za komunikaciju sa zajednicama na daljinu ● Provođenje aktivnosti, zajedno sa zajednicama, s ciljem okončanja stigmatizacije, promoviranja sigurnih odbrambenih mehanizama i pružanja podrške ugroženoj populaciji ● Rad s tradicionalnim i vjerskim vođama na eventualno potrebnom prilagođavanju tradicionalnih praksi (tj. pozdravljanja, obreda sahranjivanja i žalovanja, itd)
<p>Strategija dječije zaštite: Rad na predmetima (CPMS Standard 18)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● Pružanje obuke i podrške službenicima koji rade na rješavanju predmeta i postojećim linijama za pomoć djeci o virusu COVID-19, uključujući osnovne činjenice i mitove, utjecaj na pitanja dječije zaštite i službe podrške 	<ul style="list-style-type: none"> ● Revizija ili izrada standardnih operativnih procedura, zajedno sa zdravstvenim sektorom i drugima, kako bi se osiguralo sigurno prepoznavanje i upućivanje djece pod rizikom

<ul style="list-style-type: none"> ● Rad s akterima iz zdravstvenog sektora na izradi strategija za uključivanje marginalizirane djece i djece do koje je teško doprijeti ● Utvrđivanje mjera za ublažavanje rizika za službenike koji rade na rješavanju predmeta i alternativnih metoda praćenja u slučaju da postane nemoguće obavljati kućne posjete ● Omogućavanje upućivanja drugim specijaliziranim službama, uključujući službe koje pružaju usluge u slučajevima rodno zasnovanog nasilja 	<ul style="list-style-type: none"> ● Uspostavljanje mehanizama kojima će se osigurati da zajednice koje se suočavaju s ograničenjima kretanja imaju stalni pristup djeci prilagođenoj, sveobuhvatnoj brizi za djecu žrtve nasilja ● Prepoznati djecu koja su zbog svog stanja isključenosti više ugrožena (tj. djeca bez porodične brige, djeca izbjeglice ili interno raseljene osobe, migranti ili apatridi, djeca koja žive i/ili rade na ulici, djeca s poteškoćama u razvoju, itd)
Strategija dječije zaštite: Alternativna briga (CPMS Standard 19)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Određivanje i obuka lokalnih zdravstvenih aktera te mentorstvo u sprječavanju razdvajanja porodica i prepoznavanju i upućivanju djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja ● Određivanje i obuka osoba u raznim zajednicama koje su pogodne da se brinu o djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja u slučaju epidemije virusa COVID-19 ● Izgradnja kapaciteta sistema za sprječavanje razdvajanja, rad na pronalaženju i spajanju porodica i pružanju alternativne brige o djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja u porodicama 	<ul style="list-style-type: none"> ● Uspostavljanje sigurnih alternativnih oblika brige u porodici (po mogućnosti srodnička briga) ● Osiguranje da djeca koja su odvojena od osoba koje se o njima brinu imaju mogućnost da s njima redovno komuniciraju ● Izbjegavanje širenja informacija koje bi mogle nehotično potaknuti porodice na to da zanemare ili napuste svoju djecu ● Rad s nadležnim vlastima na uspostavljanju sistema registracije kako bi se spriječila dugotrajna razdvojenost i omogućilo spajanje

3. Resursni materijali

Područje odgovornosti za dječiju zaštitu (Child Protection Area of Responsibility) Izbor resursnih materijala za dječiju zaštitu za COVID-19 (Child Protection Resource Menu for COVID-19)	Skup resursnih materijala o dječijoj zaštiti vezanih za odgovor na COVID-19
Ključne poruke i mjere za sprječavanje i suzbijanje obolijevanja od koronavirusa (COVID-19) u školama (Key messages and actions for coronavirus disease (COVID-19) prevention and control in schools)	Operativne smjernice o zaštiti djece i škola od virusa COVID-19
Resursna stranica INEE (Međuagencijske mreže za obrazovanje u vanrednim situacijama) o novom koronavirusu (COVID-19) (INEE Resource Page on Novel Coronavirus (COVID-19))	Skup resursnih materijala o virusu COVID-19 i edukaciji u vanrednim situacijama
Informacija Referentne grupe Stalnog međuagencijskog odbora za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (IASC MHPSS) o aspektima virusa COVID-19 koji se odnose na	Informacija o aspektima epidemije novog koronavirusa (COVID-19) koji se odnose na mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (MHPSS)

<p><i>mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (IASC MHPSS Reference Group's Briefing Note about MHPSS Aspects of COVID-19)</i></p>	
---	--